

Яковлев Максим Володимирович

Концепт «модель нейтралітету» як інструмент політичних маніпуляцій по відношенню до України (методологічний вимір)

УДК 001.891:[327:81'42](477:100)
DOI <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2022-2.16>

Яковлев Максим Володимирович
кандидат політичних наук, доцент,
завідувач кафедри міжнародних
відносин,
керівник Школи політичної аналітики
Національного університету
«Києво-Могилянська академія»
вул. Волоська 12/4, Київ, Україна

Стаття присвячена концептуальному аналізу словосполучення модель нейтралітету з метою виявлення в ньому когнітивних викривлень, за допомогою яких здійснюється політичне маніпулювання в тих випадках, коли Україні нав'язують т.з. «модель нейтралітету» на прикладі конкретних країн. Значення поняття модель з'ясовується у статті за допомогою тлумачних словників української, англійської, німецької, данської та шведської мов. Далі розглядаються конкретні випадки нейтралітету країн, які або колись були нейтральними (Бельгія), або формально все ще мають той чи інший статус нейтралітету (Австрія, Швейцарія, Швеція, Фінляндія). Проведений аналіз показує, що у випадках, коли по відношенню до України згадується якась «модель нейтралітету» на прикладі конкретної країни, когнітивна помилка криється в хибному припущенні про те, що формат нейтралітету чи практичні його складники, які функціонують впродовж певного часу в якійсь країні, можна не лише розглядати як приклад, але й застосувати до інших країн відірвано від історичного й політичного контексту їх формування. При цьому маніпулятивна підміна криється саме в тому, що емпіричний приклад реальної країни з її особливостями статусу нейтралітету приймається як абстрактна формула, яка ніби може бути перенесена на абсолютно інший досвід. У статті показано, що у випадку кожної країни нейтралітет має дуже різний характер: від «озброєного нейтралітету» Швейцарії до «мілітаризованої нейтральності» Швеції. Проаналізовані дослідження, які присвячені нейтралітету як складовому національних ідентичностей у Швеції та Фінляндії, ілюструють різницю відмінності між сприйняттями нейтралітету населенням на глибинному рівні ідентичності. Матеріал розглянутих досліджень скандинавських науковців вказує на розуміння політичними елітами Швеції та Фінляндії другої половини ХХ ст., що під час війни зберегти нейтралітет їхнім країнам не вдається. Натомість нейтралітет Австрії, за історичною аналогією, радше стосується майбутнього Білорусі. Стаття доводить, що ключовий спосіб політичної маніпуляції полягає у концептуальному викривленні самого розуміння поняття модель і заміни його емпіричним прикладом, без урахування історичного контексту становлення і фактичного стану нейтралітету країн, які були або формально зараз залишаються нейтральними.

Ключові слова: концептологія, політична концептосфера, політико-лінгвістичні міждисциплінарні дослідження, міжнародні відносини, зовнішні відносини України, методологія політичної науки, теорії міжнародних відносин.

Вступ. Дискусії навколо безпекового та оборонного статусу різних країн часто зводяться до досить примітивної опозиції між країнами, що їх умовно називають нейтральними, і тими, які входять до оборонних союзів і відтак не можуть вважатися нейтральними. Сама концепція нейтралітету, безумовно, є суттєво ширшою за виключно неприналежність до оборонних союзів, тим більше, якщо до уваги брати політичні союзи, співпраця в межах яких неминуче містить у собі той чи інший елемент безпекової політики (приміром, Європейський Союз). Ситуація суттєво ускладнюється, коли йдеться про *модель нейтралітету*, під якими мається на увазі не лише формат нейтрального статусу (що, як було вже зазначено, потребує окремого прояснення), але з самого словосполучення випливає, що нейтралітет може бути змодельований з якихось компонентів і на основі них може бути виділена якась абстрактна *модель*. Утім, як показує досвід повномасштабної війни, яку Росія розв'язала проти нашої держави, часто-густо трапляються спроби нав'язати Україні не просто якісь абстрактні моделі нейтралітету, які би послабили нашу державу у протистоянні з Росією, але зая-

вити, що, умовно, якийсь нейтралітет для України може бути взятий як «модель Швейцарії», «модель Фінляндії» чи якихось інших країн. На перший погляд видається, що з оперттям на досвід якоїсь країни, яка або мала в минулому, або має зараз визнаний іншими міжнародними акторами статус нейтралітету, Україні пропонують подібний статус, задля припинення війни. Разом з тим, у такому риторичному кроці криється не лише політично упереджена позиція, але й методологічно хибний підхід, що містить у собі елементи маніпуляції.

Відтак, **метою** цієї статті є виокремлення методологічно хибного і політично маніпулятивного компонентів у використанні самої концепції «*модель нейтралітету*», під якою мається на увазі форма нейтралітету для України, змодельована на прикладі інших країн.

Досягнення цієї мети передбачає розв'язання таких взаємопов'язаних **завдань**: 1) за допомогою політико-лінгвістичного підходу розкрити зміст поняття *модель* у тих розуміннях, які можуть стосуватися його застосування у поєднанні з іншим поняттям – *нейтралітет*; 2) на прикладі Австрії, Швейцарії, Бельгії, Швеції та Фінляндії (з ураху-

ванням їхніх статусів до подачі заявки на членство в НАТО) відстежити особливості історичного досвіду нейтралітету, які доводять неможливість їхнього абстрактного моделювання.

Методи дослідження. Методологічна рамка дослідження опирається на політико-лінгвістичний міждисциплінарний підхід, який враховує семантичний підхід до значення слова – тобто у нашому випадку спочатку йдеться про визначення поняття *модель*, яке здійснюється на основні даних тлумачних словників української, англійської, данської, німецької, шведської мов. Це також відповідатиме суспільствознавчому підходу до дослідження *концептів*, для яких, згідно з підходом професора Бостонського університету Дж. Геррінга, важливими є чотири елементи емпіричного концепту: 1) термін, 2) атрибути, 3) індикатори, 4) феномени [13, с. 116]. Підхід Дж. Геррінга поєднується з загальними засадами *кейс-стаді* у викладі одного з класиків цього методологічного напрямку Р. К. Їна (використаний його підхід до визначення джерел даних дослідження і підходу до їх обробки, а також критерії окреслення рамок кейсу) [27]. Порівняння опису країн опирається на порівняльний підхід британського науковця Т. Лендмана, чия праця з методології порівняльної політології є всесвітньо-відомою [15]. За Т. Лендманом, *контекстуальний опис* є «першою ціллю порівняльної політології» [15, с. 5], відтак у нашому порівнянні історичного досвіду країн ми опиратимемося на його підхід.

Результати. Словник української мови в 11 томах, у 4-му томі, який вийшов друком 1973 року, дає п'ять визначень поняття «модель» [1]. Якщо відкинути ті з них, які напряму не стосуються предмету нашого розгляду, а саме – модель як матеріал чи натура для художнього зображення і зразок, з якого знімається форма для відливання або відтворення в іншому матеріалі (хоча щодо останнього можна вочевидь подумати про метафоричне використання «форми для відливання»), то у нас залишаться три інші визначення: 1) зразок якого-небудь нового виробу, взірцевий примірник чогось, 2) тип, марка конструкції, 3) предмет, відтворений у зменшеному, іноді у збільшеному або натуральному вигляді [1]. Словник німецької мови Duden дає в цілому дуже подібні до української мови значення слова «Modell» у німецькій мові (зразок, взірць, зображення, форма для чогось), але серед значень є таке, якого не має в наведеному українському словникові, але яке вочевидь має місце в українському слововжитку: «об'єкт, зображення, яке відтворює внутрішні відносини чи функції чогось, [схематично] унаочнює їх [і спрощує, ідеалізує]» [18]. Словник англійської мови (як і німецький словник – в онлайн форматі) Merriam-Webster подає розлогий перелік з 14 пунктів значення слова «model», серед яких, однак є повтори, і специфічні значення (як, приміром, тлумачення

цього слова в значенні «копія» у випадку британської англійської) [17]. Серед запропонованих тлумачень є такі: зразок для імітації чи повторення; опис чи аналогія, що використовується для візуалізації чогось (приміром, атому) і не може спостерігатися напряму; структура дизайну чогось [17]. Тлумачний словник данської мови Den danske ordbog містить, окрім визначень, які трапляються у словниках вже розглянутих мов (на кшталт натури для малювання, моделі в значенні зразку), промовисте перше визначення: «форма або спосіб дії, поведження (дан. *fremgangsmåde*), що у певній царині функціонує як норма» і визначення під номером 4: «схематичний опис або унаочнення абстрактного, складного явища чи взаємозалежності (дан. *sammenhæng*)» [16]. Словник шведської мови Шведської академії також у цілому подає такі ж самі визначення, починаючи з узагальнення, що модель є «предметом, який (зазвичай у зменшеній формі) показує вигляд (та функції) чогось» [19].

Звісно, у науковому вжитку трапляється багато різних моделей, а на позначення структурних компонентів абстрактної моделі часто вживається словосполучення «концептуальна модель», для якого пошуковик Google дає понад 35 тисяч результатів пошуку українською мовою. Разом з тим, коли йдеться не лише про публіцистичний стиль (публікації в різних ЗМІ про те, що, мовляв, Росія пропонує для України якісь моделі нейтралітету), але й про широкий суспільно-політичний дискурс, то «модель» справді набуває значення взірця чи зразка, за яким має бути облаштована Україна: якщо це «Австрійська модель», то Україна має якимсь чином стати такою, якою є Австрія щодо свого нейтралітету, якщо ж «Шведська модель», то подібною до нейтрального статусу Швеції. В обох випадках криється когнітивне викривлення: з одного боку, очевидним видається банальний факт, що Україна – не Австрія і не Швеція, і, звісно ж, модель не означає якогось «копіювання країни», на які, згідно з пропозиціями Росії, має бути подібна Україна у своєму нейтралітеті. Також очевидного, що коли йдеться про статус нейтралітету, його особливості, то країни, які є нейтральними впродовж вже досить тривалого часу, можуть наводитися для ілюстрації, для того, що дискусія мала бодай якийсь предметний характер. У цьому випадку помилка криється в тому, що формат нейтралітету чи практичні його складники, які функціонують впродовж певного часу в якійсь країні, можна не лише розглядати як приклад, але й застосувати до інших країн відірвано від історичного й політичного контексту їх формування.

Якщо йдеться про примітивний рівень історичних аналогій, якими полюбляє користуватися не лише російська пропаганда на федеральних каналах, але й сам Владімір Путін і російське МЗС, то історичні витоки австрійського нейтралітету корек-

тніше було би застосувати до Білорусі: через приєднання Австрії до нацистської Німеччини через *Anschluss* у березні 1938 р. Австрія стала частиною Німецького рейху і, вочевидь, на ній лежить відповідальність за злочини нацистів проти людства. Так само Білорусь була втягнена путінським режимом у війну проти України, тож нейтральний статус Білорусі на майбутнє мав би означати, що ця країна не становитиме загрози для сусідніх країн, що з її території не будуть наноситися ракетні удари військами інших країн тощо. Також слід зауважити, що Австрія ухвалила свій закон (який у назві містить елемент «конституційний», в оригіналі *Bundesverfassungsgesetz*) про постійний нейтралітет (нім. *Immerwährende Neutralität*) 26 жовтня 1955 р. у тому числі після перемов з державами, які окупували країну, а у самому законі перша стаття містить формулювання про те, що Австрія зобов'язується усіма силами саме захищати (нім. *verteidigen*) свій нейтралітет, що також вказує на те, що для такого захисту потрібні у тому числі й військові сили. У Московському меморандумі від 15-го квітня 1955 р. Австрія зобов'язувалася перед СРСР стати нейтральною країною «за зразком Швейцарії», що зафіксовано у першому пункті цього документу [20]. Проголошення постійного нейтралітету не завадило Австрії вступити до Європейського Союзу 1995 р.

Якщо говорити про нейтралітет Швейцарії і про те, що ця країна тривалий час не виступала у війнах на боці жодної із сторін (себто у військовому розумінні нейтралітету), особливо під час двох світових воєн, то слід також мати увазі, що застосувати в якомусь розумінні Швейцарську модель нейтралітету до якої іншої країни практично неможливо, бо історія «товариства клятви», а саме так німецькою називається Швейцарія – *Eidgenossenschaft* – і ця частину її назви іншими мовами прийнято передавати як «конфедерація», є унікальною. Окрім часто обговорюваної теми про те, що Швейцарія є досить мілітаризованою (усі чоловіки проходять військову підготовку, мають вдома певний вид зброї і т.д.), наведемо такі приклади з її історії: вважається, що після Битви при Мариньяно 1515 р. тодішня Швейцарія відмовилася від територіальної експансії і стала на рейки нейтралітету [5], однак слід мати на увазі, що 1798 наполеонівська Франція окупувала Швейцарію, створила там свою маріонеткову державу (Гельветійську Республіку), анексувала частину території (Женева, Мюльгаузен – або Мюльоз французькою та ін.), під час Наполеонівських війн вона була окупована австрійцями та росіянами. Віденський конгрес 1815 р. підтвердив незалежність Швейцарії та визнав її нейтральний статус, і також за результатами цього конгресу сформувалися остаточні кордони цієї країни, яка включила до себе Женева, кантони Вале і Невшатель. Вважається, що останніми бойовими діями,

в яких брали участь швейцарські найманці, була облога Гаети під час війни між Королівством Сардинії та Королівством обох Сицилій, яка тривала з листопада 1860 р. по середину лютого 1861 р. [23]. Відповідно, з цих прикладів бачимо, що в історичній ретроспективі нейтральний статус Швейцарії не зупинив наполеонівську Францію від окупації, а також дозволяв швейцарським найманцям брати участь у військових діях на боці інших країн, і, відповідно, багато в чому сучасний нейтральний статус Швейцарії великою мірою залежить не тільки і не стільки від її військової міці (хоча на позначення цього стану по відношенню до Швейцарії використовується навіть термін «озброєний нейтралітет» – *armed neutrality* [10] (для порівняння – дослідниця С. Джексон пише про *мілітаризовану нейтральність* – *militarized neutrality* – як складову шведської ідентичності [14]), а від ролі цієї країни у світовій політичній та фінансовій системі, а питання історичного досвіду дотримання нейтралітету з відповідними нюансами, зокрема під час Холодної війни, також активно досліджується науковцями [26].

Вочевидь, сама концепція нейтралітету для сучасної Швейцарії також має значення: у книжці історика Я. Таннера «Історія Швейцарії у XX ст.» слово «нейтралітет» (нім. *Neutralität*) згадується 124 рази, а різні форми прикметника «нейтральний» аж 120 разів [23]. Для приблизного порівняння: у книжці «Історія Бельгії для чайників» поняття «нейтралітет» (фр. *neutralité*) згадується 30 разів, іще 8 – прикметник «нейтральний», хоча про самій історії і наслідкам бельгійської нейтральності присвячені два підрозділи [22]. Інший короткий довідник «3 візитом до Бельгії» нідерландською мовою, автор – Й. Бульє, згадує нейтралітет всього три рази, зокрема у таких реченнях: «Німці порушили нейтралітет Бельгії в 1914 році, провівши свої війська крізь всю країну для нападу на Францію» [7, с. 8] та «попри політику нейтралітету (нід. *neutraliteitspolitiek*), Бельгія все ж опинилася у війні – Другій світовій» [7, с. 14].

Той факт, що нейтральний статус країни без гарантій безпеки не стримував агресора проти окупації такої країни, свідчить приклад Бельгії, яка була початково створена як нейтральна країна у 1830-1831 рр. (після Бельгійської революції і Лондонської конференції) і після визнання незалежності Бельгії Нідерландами у 1839 р. Однак 1914 р. Німеччина вдерлася до Бельгії: посол Великої Британії у Берліні сер Едвард Гошен писав, що державний секретар МЗС Німеччини Готліб фон Ягов назвав гарантії нейтралітету «шматком паперу» [6]. Стаття видання *The Economist* від 21-го червня 2014 р. під назвою «Нейтралітет за яку ціну?» розпочинається таким абзацом: «Швеція і Фінляндія вже кілька років як перестали бути нейтральними. Вони обидві беруть участь у навчаннях НАТО, їхні

сили входять до сих швидкого реагування, беруть участь у миротворчих операціях у Боснії та Косово, приєднувалися до бойових дій в Афганістані, та, у випадку Швеції, беруть участь у повітряній війні в Лівії 2011 р.» [25]. Відповідно, згідно з таким підходом, участь у військових операціях і спільних військових навчаннях з іншими країнами і цілими військовими блоками вже є свідченням *проти* нейтрального статусу країн у військовому плані, попри те, що вони не є членами якихось оборонних союзів. Далі у статті наводиться цитата слів радника В. Путіна Сергея Маркова, що застерігає Фінляндію, яка, на його думку, може розпочати третю світову війну і яка вирізняється, з його слів, особливо високим рівнем русофобії, що він її порівнює з антисемітизмом, що може, як пише він, стати причиною війни. Звісно, це можна розглядати як один із способів залякування, з тим, щоб Фінляндія відмовилася від планів вступу до НАТО, однак це також має й очевидний ефект – підштовхування країни до членства у безпековому альянсі через агресивну риторику російських офіційних осіб [3]. Варто при цьому відзначити, що перспективи можливого членства Фінляндії у НАТО розглядалися після розпаду СРСР, про що свідчить стаття шотландського науковця Д. Артера про перспективи вступу цієї країни до альянсу, датована 1996 р. [3], в якій одразу, у самому вступі йдеться про те, що потенційна втрата нейтральності вже тоді не була для фінів табуованою темою.

Якщо побіжний історичний огляд досвіду країн, які або на разі мають статус нейтралітету, або його мали, показує, що наведення їх як «моделей» нейтралітету для будь-якої іншої країни (не лише України) є концептуально помилковим, через те, що жодна країна не може повторити чи відтворити історичний шлях іншої. Відповідно, слід уважніше придивитися і до інтелектуального опрацювання самого феномена нейтралітету як статусу, який теж, вочевидь, може розумітися по-різному. Як не дивно, але сама концепція нейтралітету може бути частиною *ідентичності* країн [11], яка стає соціальним конструктом, що може існувати, так би мовити *окремо* від безпосередньої або «предметної» політики нейтралітету в розумінні умовної позаблоковості [12].

У контексті нейтралітету як частини ідентичності варто навести цитату, нехай і дещо розлогу, зі статті двох фінських дослідниць Ю. Аунеслуоми та Ю. Райніо-Ніємі, які пишуть, що: «на думку більшості вчених та інших авторів, нейтралітет Фінляндії був результатом жорсткої реалістичної оцінки фактичного політичного стану у світі після 1945 року та його значення для малої країни. Через це *політика нейтралітету Фінляндії, на відміну від, наприклад, Швеції, ніколи так і не стала невід'ємною частиною фінської ідентичності* (виділення – моє, М.Я). Нейтралітет, з цієї

точки зору, мав другорядне значення, був прагматичним інструментом для утримання Фінляндії на західному боці залізної зависи. Головним пріоритетом було знайти варіанти, які дозволили б якомога більше західноєвропейської інтеграції відповідно до західної ідентичності Фінляндії. Нейтралітет у цьому контексті був небажаним – це була позиція, до якої Фінляндію змусили геополітичні факти холодної війни та дрейф Фінляндії до політично складної зони між Сходом і Заходом, – але це був найкращий варіант, доступний на той час» [4, с. 51].

Роберт Дальшьо зі Шведського інституту дослідження оборони (FOI) пише про три погляди на причини нейтралітету Швеції під час Холодної війни: згідно з найбільш поширеним поглядом, Швеція зберігала нейтралітет задля того, щоб зменшувати напругу між основними блоками цього періоду і відтак задля порятунку країни від втягування у війну [9]. Основним конкуруючим поглядом є позиція, що нейтралітет стосувався виключно мирного часу, а у випадку війни СРСР все рівно напав би на Швецію як на «західну країну», або Швеція вимушена була би виступити на боці Заходу – щонайменше в тому, що дозволила би використання свого повітряного простору для війни з СРСР. Р. Дальшьо просуває третю позицію, згідно з якою військово-політичне керівництво Швеції у 1950-ті рр. розуміло, що «нейтралітет у час війни не спрацює, але вони намагалися триматися якомога осторонь можливого обміну ядерними ударами» [9, с. 175] між двома військовими блоками. Р. Дальшьо пише, що: «вже на початку 1950-х років критики політики нейтралітету стверджували, що Швеція, ймовірно, так чи інакше буде втягнута в нову світову війну, і що політика нейтралітету була азартною грою з високими ставками, що робило Швецію вразливою для нападу з боку Радянського Союзу, не забезпечуючи стримування та підготовленої допомоги, яка вона могла би отримати, якби була членом НАТО» [9, с. 176]. Ця цитата щодо суспільної дискусії у Швеції середини минулого століття чудово ілюструє, що статус нейтралітету не сприймався усіма як гарантований захист країни від війни. Стаття Р. Дальшьо свідчить, що статус нейтралітету, як би це не було дивно, у випадку Швеції щонайменше розглядався у двох можливих сценаріях: 1) війни нема – країна нейтральна; 2) між СРСР і НАТО вибухає війна і статус нейтралітету не захистить країну від тої чи іншої форми участі у такій війні, а, можливо, буде й негативом – бо країна буде незахищеною. Відповідно, ті, хто подекуди згадують про нейтралітет Швеції повинні мати на увазі, що навіть у цій, станом на зараз все ще *позаблоковій* країні (яка, втім, вочевидь є частиною цивілізованого Західного світу), з середини минулого століття є розуміння того, що нейтралітет в умовах загального мирного стану в регіоні і світі – це одне, а під час війни, якщо казати абсолютно ненауковою мовою, щось зовсім інше. Нагадаймо, що «у вузькій

інтерпретації, нейтралітет – це статус, що визначає поведінку країн під час війни; він проказує країні безсторонність і неучасть відповідної країни у війні між третіми країнами» [21, с. 364]. Відповідно, розуміння, що під час війни країна не зможе залишатися зовсім не залученою нівелює вузьку інтерпретацію нейтралітету.

Цитовані вище шведські дослідники У. Мьоллер і У. Б'єрельд, порівнюючи досвід нейтралітету Швеції та Фінляндії, пишуть про ці країни як про *пост-нейтральні європейські*, і хоча при цьому вони не дають конкретного визначення самій концепції *пост-нейтральності*, вони пишуть про Швецію і Фінляндію, при цьому вказують на ключову відмінність між ними: «Швеція була більш залежною, ніж Фінляндія, у забезпеченні того, щоб її відповідна політика нейтралітету доповнювалася відповідною міжнародною роллю. Це було можливим під час холодної війни, але стало все складніше після краху біполярного світового порядку» [21, с. 365]. Тема, яка заслуговує на окремий розгляд (який, вочевидь, виходить за межі цієї статті), є так звані «шпигунські війни» та використання розвідниками нейтральних країн для своєї діяльності. Приміром, у Швеції досліджують діяльність німецьких Stasi на своїй території [2; 8]. Так само шведські дослідники окремо розглядають питання просування інтересів своєї країни в умовах позаблоковості, як, зокрема, у праці з промовистою назвою «Швеція у Білому домі» [24].

Висновки. Аналіз визначень і розуміння поняття *модель* в українській, англійській, німецькій, шведській і данській мовах вказує на те, що спільним для них є розуміння основних значень цього слова як взірця, зразка, схеми, яку можна відтворити, бо у випадку наукового вжитку вченим часто йдеться про модель як сукупність структурних компонентів, щодо якої часто вживаним є словосполучення «концептуальна модель». Також очевидно, що коли йдеться про статус нейтралітету, його особливості, то країни, які є нейтральними впродовж вже досить тривалого часу, можуть наводитися для ілюстрації, для того, щоб дискусія мала бодай якийсь предметний характер. У випадку, коли по відношенню до України згадують про якусь «модель нейтралітету» і при цьому називають конкретну країну як «модель», наріжна помилка криється в хибному припущенні про те, що формат нейтралітету чи практичні його складники, які функціонують впродовж певного часу в якійсь країні, можна не лише розглядати як приклад, але й застосувати до інших країн відірвано від історичного й політичного контексту їх формування. При цьому маніпулятивна підміна криється саме в тому, що емпіричний приклад реальної країни з її особливостями статусу нейтралітету (як показує виклад цієї статті, у випадку кожної країни він – дуже різний: від «озброєного нейтралітету» Швейцарії до «мілітаризованої нейтральності»

Швеції) приймається як абстрактна формула, яка ніби може бути перенесена на абсолютно інший досвід. Дослідження, які присвячені нейтралітету як складовій національних ідентичностей у Швеції та Фінляндії яскраво ілюструють різочу відмінність між сприйняттями нейтралітету населенням на глибинному рівні ідентичності. Викладений у статті матеріал досліджень скандинавських науковців також чітко вказує на те, що політичні еліти Швеції та Фінляндії чудово розуміли, що під час війни зберегти нейтралітет їхнім країнам не вдасться. Відтак ключовий спосіб політичної маніпуляції полягає у концептуальному викривленні самого розуміння поняття *модель* і заміні його емпіричним прикладом, без урахування історичного контексту становлення і фактичного стану *нейтралітету* країн, які були або формально зараз залишаються нейтральними.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Словник української мови: в 11 томах. Том 4, К.: 1973. с. 776. <http://sum.in.ua/s/modelj>
2. Andersson, C. Operation Norrsken. Om Stasi och Sverige under kalla kriget. Stockholm: Norstedts, 2013.
3. Arter, D. Finland: From neutrality to NATO?. European Security, 1996, 5(4), 614-632. doi: 10.1080/09662839608407292
4. Aunesluoma, J., & Rainio-Niemi, J. Neutrality as Identity? Finland's Quest for Security in the Cold War. Journal Of Cold War Studies, 2016, 18(4), 51-78. doi: 10.1162/jcws_a_00680
5. Brady, T. Turning Swiss. Cities and Empire, 1450-1550. Cambridge: Cambridge University Press, 1985
6. Britain's Breaking Off of Diplomatic Relations with Germany, 4 August 1914 <https://www.firstworldwar.com/source/scrapofpaper1.htm>
7. Bultje, J. Op bezoek in... België. Amsterdam: KIT Publishers, 2009.
8. Cederberg, B. Kamrat, spion - Om Sverige i Stasiarkiven. Stockholm: Bokförlaget Mormor, 2015.
9. Dalsjö, R. The hidden rationality of Sweden's policy of neutrality during the Cold War. Cold War History, 2014, 14(2), 175-194. <http://dx.doi.org/10.1080/14682745.2013.765865>
10. DeVore, M., & Stähli, A. From Armed Neutrality to External Dependence: Swiss Security in the 21st Century. Swiss Political Science Review, 2011, 17(1), 1-26. doi: 10.1111/j.1662-6370.2011.02003.x
11. Elgström, O. Do Images Matter? The Making of Swedish Neutrality: 1834 and 1853. Cooperation And Conflict, 2000, 35(3), 243-267. doi: 10.1177/00108360021962093
12. Forsberg, T., & Vaahtoranta, T. Inside the EU, outside NATO: Paradoxes of Finland's and Sweden's post-neutrality. European Security, 2001, 10(1), 68-93. doi: 10.1080/09662830108407483
13. Gerring, J. Social Science Methodology. A Unified Framework. 2nd ed. Cambridge University Press, 2012.
14. Jackson, S. 'Selling' national security: Saab, YouTube, and the militarized neutrality of Swedish citizen identity. Critical Military Studies, 2017, 5(3), 257-275. doi: 10.1080/23337486.2017.1395675

15. Landman, T. *Issues and Methods in Comparative Politics: An Introduction*. 2nd ed. Routledge, 2003.

16. Model - Den Danske Ordbog. (2022). Retrieved 29 April 2022, from <https://ordnet.dk/ddo/ordbog?query=model>

17. Merriam-Webster English Dictionary (2022) Retrieved 29 April 2022, <https://www.merriam-webster.com/dictionary/model>

18. Modell Duden Wörterbuch. Retrieved 29 April 2022, from <https://www.duden.de/rechtschreibung/Modell>

19. modell SAOB | svenska.se. (2022). Retrieved 29 April 2022, from <https://svenska.se/saob/?sok=model&pz=6>

20. Moskauer Memorandum (Offizielles Dokument) eLib.at: [https://web.archive.org/web/20070929120152/http://www.literature.at/elib/www/wiki/index.php/Moskauer_Memorandum_\(Offizielles_Dokument\)](https://web.archive.org/web/20070929120152/http://www.literature.at/elib/www/wiki/index.php/Moskauer_Memorandum_(Offizielles_Dokument))

21. Möller, U., & Bjereld, U. From Nordic neutrals to post-neutral Europeans: Differences in Finnish and Swedish policy transformation. *Cooperation And Conflict*, 2010, 45(4), 363-386. doi: 10.1177/0010836710386870

22. Stevens, F., & Tixhon, A. *L'histoire de la Belgique pour les nuls*. Paris: First, 2010.

23. Tanner, J. *Geschichte der Schweiz im 20. Jahrhundert*. München: Verlag C.H.Beck. 2015.

24. Thorsell, S. *Sverige i Vita huset*. Albert Bonniers förlag, 2004.

25. What price neutrality? Russia stokes fresh debate among the Nordics about NATO membership / *The Economist*, June 2014. Europe / Charlemagne Blog <https://www.economist.com/europe/2014/06/21/what-price-neutrality>

26. Wyss, T. M. Neutrality in the early Cold War: Swiss arms imports and neutrality. *Cold War History*, 2011, V.12(1), 25-49. doi: 10.1080/14682745.2010.536534

27. Yin, R. K. *Case Study Research Design and Methods*. 3rd ed. Sage Publications, 2003.

REFERENCES:

1. Model / Slovník ukrajyns'koyi movy: v 11 tomakh. Tom 4, Kyiv: 1973. p. 776. <http://sum.in.ua/s/modelj> [Model – in Ukrainian language dictionary] – in Ukrainian.

2. Andersson, C. (2013). *Operation Norrskén. Om Stasi och Sverige under kalla kriget*. Stockholm: Norstedts.

3. Arter, D. (1996). Finland: From neutrality to NATO?. *European Security*, 5(4), 614-632. doi: 10.1080/09662839608407292

4. Aunesluoma, J., & Rainio-Niemi, J. (2016). Neutrality as Identity? Finland's Quest for Security in the Cold War. *Journal Of Cold War Studies*, 18(4), 51-78. doi: 10.1162/jcws_a_00680

5. Brady, T. (1985). *Turning Swiss. Cities and Empire, 1450-1550*. Cambridge: Cambridge University Press.

6. Britain's Breaking Off of Diplomatic Relations with Germany, 4 August 1914 <https://www.firstworldwar.com/source/scrapofpaper1.htm>

7. Bultje, J. (2009). *Op bezoek in... België*. Amsterdam: KIT Publishers.

8. Cederberg, B. (2015). *Kamrat, spion - Om Sverige i Stasiarkiven*. Stockholm: Bokförlaget Mormor.

9. Dalsjö, R. (2014). The hidden rationality of Sweden's policy of neutrality during the Cold War. *Cold War History*, 14(2), 175–194. <http://dx.doi.org/10.1080/14682745.2013.765865>

10. DeVore, M., & Stähli, A. (2011). From Armed Neutrality to External Dependence: Swiss Security in the 21st Century. *Swiss Political Science Review*, 17(1), 1-26. doi: 10.1111/j.1662-6370.2011.02003.x

11. Elgström, O. (2000). Do Images Matter? The Making of Swedish Neutrality: 1834 and 1853. *Cooperation And Conflict*, 35(3), 243-267. doi: 10.1177/00108360021962093

12. Forsberg, T., & Vaahtoranta, T. (2001). Inside the EU, outside NATO: Paradoxes of Finland's and Sweden's post-neutrality. *European Security*, 10(1), 68-93. doi: 10.1080/09662830108407483

13. Gerring, J. (2012). *Social Science Methodology. A Unified Framework*. 2nd ed. Cambridge University Press.

14. Jackson, S. (2017). 'Selling' national security: Saab, YouTube, and the militarized neutrality of Swedish citizen identity. *Critical Military Studies*, 5(3), 257-275. doi: 10.1080/23337486.2017.1395675

15. Landman, T. (2003). *Issues and Methods in Comparative Politics: An Introduction*. 2nd ed. Routledge.

16. Model – Den Danske Ordbog. (2022). Retrieved 29 April 2022, from <https://ordnet.dk/ddo/ordbog?query=model>

17. Model – Merriam-Webster English Dictionary <https://www.merriam-webster.com/dictionary/model>

18. Modell. (2022). Retrieved 29 April 2022, from <https://www.duden.de/rechtschreibung/Modell>

19. modell | SAOB | svenska.se. (2022). Retrieved 29 April 2022, from <https://svenska.se/saob/?sok=model&pz=6>

20. Moskauer Memorandum (Offizielles Dokument) eLib.at: [https://web.archive.org/web/20070929120152/http://www.literature.at/elib/www/wiki/index.php/Moskauer_Memorandum_\(Offizielles_Dokument\)](https://web.archive.org/web/20070929120152/http://www.literature.at/elib/www/wiki/index.php/Moskauer_Memorandum_(Offizielles_Dokument))

21. Möller, U., & Bjereld, U. (2010). From Nordic neutrals to post-neutral Europeans: Differences in Finnish and Swedish policy transformation. *Cooperation And Conflict*, 45(4), 363-386. doi: 10.1177/0010836710386870

22. Stevens, F., & Tixhon, A. (2010). *L'histoire de la Belgique pour les nuls*. Paris: First.

23. Tanner, J. (2015). *Geschichte der Schweiz im 20. Jahrhundert*. München: Verlag C.H.Beck.

24. Thorsell, S. (2004). *Sverige i Vita huset*. Albert Bonniers förlag.

25. What price neutrality? Russia stokes fresh debate among the Nordics about NATO membership / *The Economist*, June 2014. Europe / Charlemagne Blog <https://www.economist.com/europe/2014/06/21/what-price-neutrality>

26. Wyss, T. M. (2011). Neutrality in the early Cold War: Swiss arms imports and neutrality. *Cold War History*, 12(1), 25-49. doi: 10.1080/14682745.2010.536534

27. Yin, R. K. (2003). *Case Study Research Design and Methods*. 3rd ed. Sage Publications.

«Neutrality model» concept as a tool of political manipulations towards Ukraine (methodological dimensions)

Yakovlyev Maksym Volodymyrovych

Ph.D. in Political Science,
Associate Professor,
Head of the Department of International
Relations,
Director of School for Policy Analysis
National University of «Kyiv-Mohyla
Academy»
Voloska str. 12/4, Kyiv, Ukraine

This article provides a conceptual analysis of the word collocation model of neutrality aimed at identification of cognitive distortions in it, through which political manipulation is carried out in cases where Ukraine is confronted with the requirements of the so-called "models of neutrality" on the example of specific countries. The meaning of the concept of model is clarified in the article with the help of Ukrainian, English, German, Danish and Swedish dictionaries. It is followed by an analysis of cases of neutrality of countries that either were once neutral (Belgium) or formally still have a status of neutrality (Austria, Switzerland, Sweden, Finland). The analysis shows that in cases where a "model of neutrality" is mentioned in relation to Ukraine on the example of a particular country, the cognitive error lies in the false assumption that the format of neutrality or its practical components that have been operating for some time in a country can also be applied to other countries in isolation from the historical and political context of their formation. At the same time, the manipulative substitution lies in the fact that the empirical example of a real country with its peculiarities of the status of neutrality is accepted as an abstract formula, which can be transferred to a completely different experience. The article shows that in the case of each country, neutrality is very different: from the armed neutrality of Switzerland to the militarized neutrality of Sweden. Different studies with the focus on neutrality as a component of national identities in Sweden and Finland illustrate the striking difference in perceptions of neutrality by the populations at the deep level of identity. The political elites of Sweden and Finland of the second half of the XX century understood that in case of war their countries will not be able to maintain neutrality. Austria's neutrality, by historical analogy, should be applied to the future status of Belarus. The key components of the political manipulation is a conceptual distortion of the very understanding of the concept of model and replacement of it with an empirical example, without taking into account the historical context of formation and the actual state of neutrality of countries that once were or formally still remain neutral.

Key words: conceptology, concepts' studies, political sphere of concepts, politico-linguistic interdisciplinary research, international relations, Ukraine's foreign relations, political science methodology, theories of international relations.